

Robert Petrič

VENETSKA TEORIJA IN IZVOR SLOVENOV

Abstract

Venetic theory and the origin of Sloveni

In the contemporary era of “Info Explosion” it is even in the scientific field easy for one to experience an overload of questionable information. One often becomes misled by promulgations based on demagoguery, biased points of view and even propaganda. There is also an idea of early Medieval Slavic mass-migration, which was brought into force. Ignorance on the part of the general public as well as of some experts has spawned another general review of the so-called autochthonistic Venetic Theory. The intent of this paper is to provide an insight into the conflict between these two seemingly totally opposing paradigms.

Key words: Autochthonic theories, Alochthonic theories, Venetic Theory, Paleolithic Continuity Theory

Ključne besede: avtohtonistične teorije, alohtonistične teorije, venetska teorija, teorija paleolitske kontinuitete

Uvod

Splošno je uveljavljeno mnenje o pozni selitvi Slovanov, ki naj bi se na Podonavje množično preseljevali še v zgodnjem Srednjem veku (6., 7. stoletje) [1]. Teorije, ki pa nasprotno na nekem področju želijo dokazati daljšo prisotnost neke jezikovne ali narodnostne skupine, imenujemo avtohtonistične oz. staroselske:

Slovar tujk [2], geslo avtohton: *prvotni prebivalec, praprebivalec, pranaseljenec, staroselec, domačin*.

Etymology online [3]: autochthon: “one sprung from the soil he inhabits” (pl. *autochthones*), from Gk. autokhthon, from auto- “self” + khthon “land” (see *chthonic*).

Pri tem se ne bo moč dotakniti vseh znanstvenih trendov, ki takšno razmišljanje podpirajo.

Preden se lotimo staroselskih teorij, si pogledjmo splošno znanstveno sprejete predstave o izvoru evropskih narodov. Večina današnjih Evropejcev naj bi izviral iz debla indoevropske skupine, ki naj bi nekaj tisočletij pr. n. št. pričeli množično prodirati iz Azije proti Evropi.

Lucijan Vuga (1939-2006) [4] je o izvoru Indoevropejcev ločil med tremi prevladujočimi teorijami. Povzemam:

1. Invazionistična teorija (»tradicionalen« prihod Indoevropejcev v Evropo v IV. tisočletju pr. n. št.). Nekateri predstavniki te teorije so: Marija Gimbutas, arheolog James Mallory in ameriški jezikoslovec Wilfred Lehman.

2. Ekonomicistična teorija (neolitik – tri tisočletja zgodnejša datacija prihoda Indoevropejcev v Evropo od »tradicionalne«). Dva pomembnejša predstavnika: angleški arheolog Colin Renfrew in genetik L. Cavalli Sforza.
 3. Indigenistična/domorodna ali teorija kontinuitete (paleolitik – prihod Indoevropejcev v Evropo v starejši kameni dobi). Njen utemeljitelj naj bi bil italijanski jezikoslovec Mario Alinei, s podporo belgijskega arheologa in predzgodovinarja Marcela Otte.
- V pregledu se bomo posvetili predvsem slednji, saj je z njo tesno povezana tudi venetska teorija. Začnimo pa s proizvodom prve, s t. im. tradicionalno *zakarpatsko teorijo*.

Nasprotje avtohtonizma – zakarpatska teorija

Eden bolj zanimivih delov indoevropske invazije je predstava o prvotni domovini Slovanov in njihovem poznem preseljevanju proti zahodu, zato bo namenjena pozornost prvenstveno problematiki izvora Slovanov oz. Slovenov.

Težnjo k razlagi množičnih poznoantičnih selitev narodov sicer zasledimo že v delu iz 15. stoletja, *De Europa* [5]. Alohtonistična (priselitvena) predstava (Slovanov) pa je svojo končno obliko vendarle dobila šele v drugi polovici 19. st., ko jo je arheolog Gustav Kossina, s sodelavci na berlinski univerzi, znanstveno ogradil. Danes jo poznamo pod imenom *zakarpatska teorija*. Nazorno nam jo opiše priročnik za politično in zgodovinsko zainteresirane bralce z naslovom *Volksploets* [6]. V njem se prvotno domovino Slovanov umešča med severno pobočje Karpatov do Pripjata in srednjega Dnjepra, kjer naj bi živeli na najbolj primitivni stopnji kulture. Šele leta 455 n. št. naj bi se priselili do Labe, in sicer na ozemlje, ki so ga ob preseljevanju narodov izpraznili Germani. Predstavo o manjvredni slovanski kulturi zasledimo v marsikaterem tedanjem učbeniku, kot je to razvidno tudi iz dela *Europa* [7].

Dem Vordringen des Germanentums nach West und Süd entsprechen aber gewaltige Verluste im Osten. Hier breiteten sich die Slawen über das ganze östliche Deutschland bis nach Thüringen, Franken und den östlichen Alpenländern aus. Erst in langer Kulturarbeit gelang es in der zweiten Hälfte des Mittelalters und in den ersten Jahrhunderten der neueren Zeit durch Eroberung und Einwanderung, besonders aber durch die friedliche Ausbreitung der kulturell höher stehenden deutschen Sprache, die Slawen wieder weiter und weiter nach Osten zurückzudrängen, bis etwa seit dem Dreißigjährigen Krieg die Grenze lange Zeit beständig blieb, jetzt jedoch sich wieder zu ungunsten der deutschen verschiebt.

Slika 1. Odlomek iz dela *Europa* [7].

Pisanje o miroljubni in zgodovinsko upravičeni ekspanziji kulturno višjega nemškega jezika je nedvomno pripomoglo k utemeljevanju nemške ekspanzije proti vzhodu in še do danes močno vplivalo na nekatere v znanosti sprejete predstave, tako, da celo v slovenskih učbenikih beremo, da praslovenska družba pisave ni poznala, saj, da sta bila » /.../ ustroj /in/ kultura v precejšnjem zaostanku ne samo za zahodno Evropo z njenimi antičnimi izročili, ampak tudi za kulturo bližnjih germanskih plemen.« [8]

O veliki migraciji Slovanov v 6. stoletju beremo tudi v aktualni *Enciklopediji Britannici* [9] pod geslom Slav (Slovan):

»/.../ Finally, the movement westward of the Germans in the 5th and 6th centuries AD started the great migration of the Slavs, who proceeded in the Germans' wake westward into the country between the Oder and the Elbe-Saale line, southward into Bohemia, Moravia, Hungary, and the Balkans, and northward along the upper Dnieper river.« (»/.../ Končno je premik Germanov proti zahodu, v 5. in 6. stoletju AD, sprožil veliko migracijo Slovanov, ki so zahodno, po sledih Germanov /podčrtano je dodano v novejši različici (2006)/, napredovali v deželo med rekami Odro, Labo in Saalo, južno na Češko, Moravsko, Madžarsko in na Balkan, severno pa ob zgornjem toku reke Dnjeper.«)

Seveda pa ima takšna predstava o selitvi Slovanov v poznoantičnem obdobju veliko oviro pri dokazovanju, saj nikjer ni zaslediti poročil o slovanskih osvajanjih tako obsežnih območij (do 9. st. so Slovani poseljevali več kot polovico Evrope).

Ali so staroselske (avtohtonistične) predstave nekaj novega?

Tukaj bi želel narediti nekakšen pregled tovrstnih (staroselskih) razmišljanj, pri čemer se bom nekaterim avtorjem malce več posvetil kot drugim.

Že Nestor (11.-12. st. n. št.), menih Pečorskega samostana v Kijevu, je v *Zgodovini davnih časov* [10] (dvomi se o njegovem avtorstvu) pisal o Donavi kot o izhodiščni slovanski (slovenski) naselitveni točki (kot poudarja P. Tulajev [11], v starejših izdajah, namesto *Slovani, slovanski*, beremo *Sloveni, slovenski*):

»Спустя много времени сели славяне по Дунаю, где теперь земля Венгерская и Болгарская. От тех славян разошлись славяне по земле и прозвались именами своими от мест, на которых сели. Так одни, придя, сели на реке именем Морава и прозвались моравы, а другие назвались чехи. А вот еще те же славяне: белые хорваты, и сербы, и хорутане. Когда волохи напали на славян дунайских, и поселились среди них, и притесняли их, то славяне эти пришли и сели на Висле и прозвались ляхами, а от тех ляхов пошли поляки, другие ляхи — лутичи, иные — мазовшане, иные — поморяне.« (»Čez mnogo let so se Slovani [Sloveni] naselili ob srednji in spodnji Donavi, kjer je dandanes ogrska in bolgarska zemlja. Ti Slovani [Sloveni] so se razselili po deželi in poimenovali kraje s svojimi imeni. Tako so se eni naselili ob reki Moravi in se poimenovali Moravani, drugi pa Čehi. In drugi Slovani [Sloveni] spet kot beli Hrvati, Srbi in Korutani. Vlahi so napadli donavske Slované [Slovene], se naselili med njimi in jih izrinili, tako da so se ti Slovani umaknili in se naselili ob Visli ter se tam poimenovali Lahi, in od teh Lahov so se eni začeli imenovati Poljani, drugi Ljutiči, eni Mazovčani, drugi Pomorjani.«)

K razumevanju, da je Nestor res razumel Slované (Slovene) kot staroselce ob Donavi, nam namigne z naslednjo presenetljivo izjavo:

»/.../ и народ славянский, от племени Иафета — так называемые норики, которые и есть славяне.« [10] (»/.../ in slovanski [slovenski] narod od Jafetovega plemena — tako nazivamo Noričane (Norike), ki so Slovani [Sloveni].«)

Podobnemu razmišljanju so se pridružili še drugi srednjeveški avtorji; v tem obdobju so namreč avtohtonost Slovanov na območju Donave zagovarjali mnogi. Takšno razumevanje le še dodatno podkrepijo ruske narodne pesmi, ki omenjajo reko Donavo v mističnem

smislu, čeprav naj Rusi tam nikoli nebi prebivali [11]. Podobno tudi v slovenskih narodnih pesmih ne zasledimo izročila o preseljevanju naroda. Nasprotno so pesmi večinoma žalostne in govorijo o potujčevanju slovenskega jezika, izročilo pa govori o avtohtonosti prebivalstva (npr. pripoved o Atili in slovenski kraljici) [12].

Mnogi sicer domovini Slovanov ob Donavi, kaj šele jugozahodno ali severno od njenega toka, ostro nasprotujejo, češ, da pri tem gre za območja, ki jih antični pisci opisujejo z imeni, ki naj ne bi imela s Slovani nič skupnega – npr. *Germanija*. Vendar pa je treba omeniti, da je Tacitov termin *Germania*, kot nam to pove Slavonic Encyclopaedia, verjetno bil le zemljepisna označba [13]: »*Germania of Tacitus did not mean Germany in ethnographic or even political sense. The first to use it in this meaning /was/ the Emperor Maksimilian I (1433-1519).*« (»Tacitova Germanija ni pomenila Nemčije /Germanije/ v etnografskem ali celo političnem smislu. Prvi, ki ga je uporabil v tem smislu je bil cesar Maksimilijan I. (1433-1519).«) Etnografska terminologija staroveškega obdobja je še tako zelo nedorečena in kot taka ne bi smela bistveno podpirati ali celo ovirati različnih predstav.

Priče novi množični oživitvi staroselske miselnosti so bili predvsem v obdobju *pomladi narodov*, katero je napovedal že ruski raziskovalec Jurij I. Venelin (1802-1839). Izpostavil bi predstavo, ki v njegovem delu *Starodavni in današnji Sloven/c/i* [14] in na zemljevidu (slika 6), Slovence uvršča med prebivalce starorimskih provinc Panonije, Norika, Retije, Vindelicije, itn. Z naslednjo ugotovitvijo je že takrat jasno razpoznal slovenski narod: »*Če bi v današnjem letu 1834 bilo potrebno poimenovati del dežele in ilirsko pokrajino po imenu njihovih prebivalcev, bi jo morali imenovati Slovenija, Slowenen land, la Slovenie.*« V odstavku *Germani niso Nemci* pa še poudarja, da se je z imenom Germanija vedno označevalo ozemlje, na katerem so živela mnoga slovanska plemena.

Zelo pomembno delo je opravil tudi češki jezikoslovec Pavel Josef Šafařík (1795-1861), katerega delo na tem področju priznana Ottova enciklopedija [15], geslo Šafařík, Pavel Josef, takole povzame: »*”Starožitnosti” [16] so dosegle glavni cilj, namreč dokazati starobitnost Slovanov v Evropi, davno pred Kristusovim rojstvom, v celem obširnem območju od Baltskega do Jadranskega in Črnega morja, od Visle do Dona, zraven tega pa dokazati enakovrednost slednjih z Germani, Galci, Itali in Grki.*«

Svoj namen je Šafařík razgrnil že v pripravljalni študiji k Slovanskim starožitnostim – *Myšlénky o starobylosti Slovanů v Evropě v Časopisu českého Museum 1834* [17]: »*1. V dokaz tega, da so narodi slovanskega rodu pradavni prebivalci Evrope, tj. od kar se pomni, ali da prebivajo tukaj od pradavnine z drugimi prvotnimi rodovi indoevropskega plemena, predvsem s keltskim, nemškim, litvanskim, traškim, grškim in latinskim, /.../ Predvsem je gotovo, da je moral imeti vsak narod, ki sedaj prebiva v Evropi, nekakšne prednike in da ni mogel nastati iz nič. /.../ vsak današnji veliki narod je moral imeti svoje prednike že v daljni starodavnosti. Dalje se nam kaže tudi to, da je moral biti vsak sedanji prvobitni, čist in samostojen rod narodov, kot sta npr. slovanski in nemški, že vsaj na začetku zgodovinske dobe, to je neke pred tri tisoč leti, poseben rod; kajti če bi šele pozneje, v zgodovinski dobi, ki jo dobro poznamo, nastal iz mešanice drugih rodov, bi že s tem izgubil svojo rodovno prvobitnost, čistost in samostojnost. Kdo pri zdravi pameti bi torej mogel trditi, da Slovani niso prvobiten in določen narod, kot so Nemci, Kelti, Latini, Grki in drugi, temveč da so šele*

v novejšem času, prejkone po našem štetju, nastali iz mešanice drugih rodov, bržda tako kot iz starih Getov, Rimljanov in Slovanov današnji Vlahi! Kdor bi tako sodil, bi se že s tem izdal, da si ni povsem svesten zgodovine starih narodov, predvsem pa ne naravne telesne in dušne čudi Slovanov ter njihovega nad vse pristnega jezika. In četudi bi se na tem mestu za zdaj še vzdržali razpravljanja o naravi Slovanov, je že sam slovanski jezik, ki v besedju in oblikah nosi razviden pečat nepokvarjene prvobitnosti, nepremagljiv dokaz prvobitnosti samega slovanskega rodu. /.../ Slovani so bili torej od starodavnosti poseben rod v družini ostalih prvobitnih evropsko-azijskih rodov, njihov jezik pa po sodbi vseh brezpredsodkovnih raziskovalcev v vrsti ostalih prvobitnih jezikov ravnotako zavzema svoje posebno mesto.«

Med pomembnejša dela, ki zagovarjajo staroselsko teorijo Slovanov, sodi tudi Helmolt's Weltgeschichte [18], nemški obsežni zgodovinski učbenik iz začetka 20. stoletja, ki se v svojih ugotovitvah bržčas opira na prej omenjeno Venelinovo predstavo. V petem zvezku, na strani 277, najprej sicer omenja selitev Slovanov proti severu in jugu, vendar, kot vidimo kasneje, tukaj govori o Hrvatih (Kroaten), ki naj bi se, po opisu cesarja Konstantina Porfirogeneta, leta 626 n. št. naselili na Balkanu. Dalje pa še pove, da ne smemo pozabiti, da so se Hrvati naselili na ozemlju, ki je »prej pripadalo Slovincem in se je imenovalo Slovenija« (Slowenen, Slowenia). Kasneje naj bi se slovenska plemena stopila s hrvaškimi in »danes spominja ime Slavonija (Slawonien) /.../ in ime slovaškega plemena na Madžarskem na stare lastnike in na staro panonsko-slovensko kraljestvo (pannonisch-slowenische Reich).«

B. Das Auftreten der Kroaten und Serben.

Die Gründung des avarischen Reichs ist aber noch aus einem andern Grunde für die slawische Geschichte wichtig geworden. Das drückende Joch bewirkte nämlich, daß die Slawen massenhaft ihre Heimat verließen, nach Norden oder Süden gingen und dort neue Gebiete besetzten. Damals also begann die Auswanderung der Slawen nach den Balkanländern in stärkerem Maß. Auch sonst konnten die Slawen jetzt stärker auftreten. Die Niederlage der Awaren im Jahre 626 war dann für die Slawen wie für die Byzantiner entscheidend. Ganze Provinzen lösten sich von den Awaren los und wurden von Slawen besetzt. Es wird doch kein Zufall sein, daß zu derselben Zeit zwei zahlreiche slawische Stämme im Nordwesten der Balkanhalbinsel erscheinen. Wir hören, daß die Kroaten, die nach dem Zeugnis des Kaisers Konstantin Porphyrogenetos vom Norden gekommen sein sollen, um das Jahr 626 die Awaren schlugen und als unabhängige Bewohner des von ihnen besetzten Lands erscheinen.

Es muß aber in Erinnerung gebracht werden, daß das ganze, jetzt von den Kroaten besetzte und nach ihnen benannte Land früher den Slowenen gehörte und Slowenia hieß. Mit der Zeit verschmolzen die slowenischen mit den kroatischen Stämmen. Heut erinnert nur noch der Name Slawonien, den ein Teil des kroatischen Königreichs führt, und der des slowatischen Stammes in Ungarn an die alten Besitzer und das alte pannonisch-slowenische Reich. Die Kroaten nahmen also den Nordwesten von Bosnien und Dalmatien bis Spalato ein.

Slika 2. Izseka iz Helmolt's Weltgeschichte [18], str. 277.

Na strani 279 pa še nadaljuje: »Jenne Stämme, die in den alten römischen Provinzen Pannonien, Noricum, Raetien, Vindelicien angesiedelt waren, wurden gemeinlich Slawen oder Slowenen genannt.« (»Tista plemena, ki so živela v starih rimskih provincah Panoniji, Noriku, Retiji in Vindeliciji, so bila splošno imenovana Slovani ali Slovenci.«)

»Früher war man der Meinung, daß die Einwanderung der Slawen in die Balkanländer in der Zeit vom 5.–7. Jahrhundert erfolgt sei. Jetzt will man hier sichere Spuren von ihnen viel früher entdeckt haben. Dafür sprechen die ältern Ortsnamen. Auch läßt sich die neue Ansicht mit den ältesten historischen Zeugnissen in Einklang bringen und erklärt auf natürliche Weise die Erscheinung, wieso die Slawen in diesen Ländern plötzlich in solchen Massen erscheinen /.../« (»Pred tem so bili mnenja, da je priseljevanje Slovanov v balkanske dežele potekalo med 5.–7. stoletjem. Zdaj tukaj smo odkrili njihove zanesljive sledi že precej pred tem /obdobjem/. Temu v prid pričajo starejša krajevna imena. Ta novi pogled pa je tudi v sozvočju z najstarejšimi zgodovinskimi pričanji in na naraven način pojasnjuje pojav, ko naj bi se Slovani v tolikšnem merilu nenadoma pojavili v teh deželah /.../«)

V tem obdobju pa zasledimo tudi izjeme, kot je bil to npr. nemški zgodovinar Johann Leonhard Parrot [19], ki je v svojem delu o Slovanih menil, da so se v Evropi kot prej neznan narod pojavili šele ob koncu 5. stoletja.

Na to delo se je, sicer v pismu, nemudoma in zelo slikovito odzval Šafařík [20], 169-170: »/.../ Ko si je /Parrot/ enkrat zabil v betico Kelte, je z njimi napolnil celo Evropo in je vse jezike spremenil v keltščino. Brodil je skoraj po vseh evropskih in azijskih jezikih, toda o slovanščini noče niti slišati. Tisočkrat poudarja, da se po slovanščini menda ni niti vredno ozreti, in zavestno trdi, da so Slovani mlad in orientalski narod, ki se je bogve od kod pritepel v Evropo in ki pred 5. stoletjem sploh ni obstajal, ne v Evropi ne nikjer drugje; njihov jezik da ne more biti priznan za jezik, niti ni znano, kateri je bil njihov izvorni jezik etc. etc. /.../ Nepopustljivo stojim za idejo o naši starožitnosti. Vsi dokazi jo potrjujejo, vsak dan pa mi prinaša nove in nove. /.../«

V *The Catholic Encyclopedia* [21] je moč zaslediti naslednjo ugotovitev: »Consequently if we were to follow strictly the written historical authorities, of which a number are very trustworthy, we would be obliged to support the theory that the original home of the Slavs is in the countries along the Danube and on the Adriatic coast.« (»Če bi se potemtakem strogo držali zgodovinskih pisnih poročil, od katerih so številna zaupanja vredna, bi nas to obvezovalo podpirati teorijo o izvorni slovanski domovini vzdolž Donave in ob Jadranski obali.«) Malo naprej lahko v besedilu sledimo tudi nazornemu povzetku dveh nasprotujočih si predstav: »There are two theories in regard to the original home of the Slavs /.../ One considers the region of the Danube as the original home of the Slavs, whence they spread northeast over the Carpathians as far as the Volga River, Lake Ilmen, and the Caspian Sea. The other theory regards the districts between the Vistula and the Dnieper as their original home, whence they spread southwest over the Carpathians to the Balkans and into the Alps, and towards the west across the Oder and the Elbe.« (»Kar se tiče prvotne domovine Slovanov, obstajata dve teoriji /.../ Ena za prvotno domovino Slovanov smatra Podonavje, pri čemer so se če Karpate razširili severovzhodno, vse do reke Volge, Ilmenskega jezera in Kaspijskega morja. Druga teorija pa se ozira na področja med /rekama/ Vislo in Dneprom kot na njihovo prvotno domovino, razširili pa naj bi se jugozahodno čez Karpate na Balkan in v Alpe ter zahodno proti /rekama/ Odri in Labi.«)

Bistvo slednje (alohtonistične - priselitvene) predstave je zajel slovenski jezikoslovec Jernej Kopitar (1780-1844), ko je v svojem delu *Die Slaven im Thale Resia* [22] raziskoval

Rezijane in na koncu (v podčrtni opombi) postavil še miselno izzivalno vprašanje: »/.../ *Die slavisch redenden gehören zu dem windischen Stamme, der sich in Krain und Kärnten seit dem 6. Jahrhundert (1) ausgebreitet hat.*

1 *Wo ist der historische Beweis für dieses Datum?«*

(»/.../ Slovansko govoreči so pripadali vindiškemu rodu, ki se je od 6. stoletja (1) razširil na Kranjskem in Koroškem.

1 Kje imamo zgodovinski dokaz za takšno datacijo?«)

Prav takšno vprašanje, namreč, kje je dokaz za prihod Slovanov šele v 6. st., je navedlo mnoge raziskovalce k iskanju drugačnih odgovorov. Miselnost, ki se je razvijala več kot tisočletje, je prerasla v znanstveno tezo, danes imenovano venetska teorija.

Venetska teorija

Venetska teorija je pojem, ki je bil uporabljen za označitev preučevanja zgodovine evropskih staroveških prebivalcev, Venetov, v smislu njihove poselitvene kontinuitete vsaj od drugega tisočletja pr. n. št., pa vse do danes. Temelj venetske teorije je teza, da so bili tako paflagonski, jadranski, kot tudi baltski in armoriški staroveški prebivalci, imenovani Eneti, Veneti, Venedi, Vendi, v resnici tudi predniki Slovanov. Dalje beremo v uvodu knjige *Veneti naši davni predniki* [23], da naj bi to bili nosilci Lužiške kulture, in da napisi, najdeni predvsem na področju severnega Jadrana, predstavljajo zgodnjo obliko slovenskega jezika (tudi preko logičnejše razlage t. im. alfabetskih tablic Es 22-26). Med glavnimi dokazi za to naj bi bili tako pričanji zgodovinarja Jordanesa (6. st.) in kronista Fredegarja (7. st.) kot tudi življenjepis sv. Kolumbana (l. 615).

Razvoj ideje

Medtem ko izdaja Leksikona Cankarjeve založbe - *Sova* [24], še zelo preprosto ugotavlja: »*Venedi, Veneti, Vendi, nemško ime za Slovane, ki so se v času preseljevanja naselili v stiku z germanskim-nemškim prebivalstvom od Baltika do Jadrana.*«, pa zdaj sledimo drugačnim težnjam. V zelo uporabljanem prosto nastajajočem viru – *Wikipediji* [25] – je navedeno, da je ime »*Veneti historično ime za več različnih antičnih indoevropskih ljudstev.*« Sledi delitev na tri kategorije:

- Severnojadranski Veneti - indoevropsko ljudstvo v severovzhodni Italiji.
- Armoriški Veneti - keltsko ljudstvo v današnji Bretanji.
- Baltski Veneti - indoevropsko ljudstvo na Poljskem, katerega ime so Germani prenesli na Slovane.

Razmerje med Veneti in Slovani pa takole razloži [26]: »*Vzrok, zakaj so Germani Slovane od najzgodnejših stikov imenovali Veneti, gre iskati v dejstvu, da so ob selitvah na jugovzhod najprej prišli v kulturni stik z Veneti, nato pa so to ime prenesli na Slovane, ki so vsaj delno asimilirali Venete in kasneje poselili njihovo ozemlje. Slovani sicer sami sebe nikoli niso imenovali Veneti, temveč so jih tako imenovali zgolj njihovi germanski sosedje.* /.../«

Najnovejša *Sova* [27] pozna podobno razlikovanje; pod geslom *venetščina* pa še doda: »*Jezik iz družine indoevropskih jezikov, ki so ga govorili Veneti. Izvor v. ni jasen,*

M. Bor je venetske napise razlagal na podlagi slovenščine in njenih narečij.« Pod geslom *Vendi* poda še razlago: »**Vendi** [véndi] Madž. Ime za Slovence, zlasti za porabske Slovence.«

Gornji navedki odražajo predvsem mnenje novejših priročnikov. Kar se tiče Venetov, prej njihove delitve na različna ljudstva večinoma niso poznali, saj so jih imeli splošno za prednike Slovanov (npr. *Ottova enciklopedija* [15] in *Slavonic Encyclopaedia* [13]).

Vendi, Vendové, Veneti, Venetové,
V i n d i a pod. jména, jež Slovanům dávali
jejich souseďe Germani a Gallové. Viz Slo-
vané, str. 430 b. Jméno to udrželo se podnes
u Němců, kteří Slovincům říkají W i n d e n
(odtud *windisch* = slovinský) a lužické Srby
nazývají Wenden (odtud *wendisch* = lužicko-
srbský).

Slika 3. *Ottova enciklopedija* [15], geslo *Vendi*.

Mnenja strokovnjakov

Da ne bomo brskali samo po enciklopedičnih, splošnih virih, si pogledjmo še, kako na Venete in njihovo povezavo gledata italijanski etimolog Giacomo Devoto in naš priznani arheolog Andrej Pleterski.

Giacomo Devoto v svojem etimološkem slovarju [28] v 2. tisočletju pr. n. št. Venete (skupaj s Protolatinci) postavlja v Panonijo severno od Donave, nekako na ozemlje današnje Slovaške oziroma v zahodne Karpate, torej v neposredno sosedstvo s Slovani (zemljevid v navedenem viru).

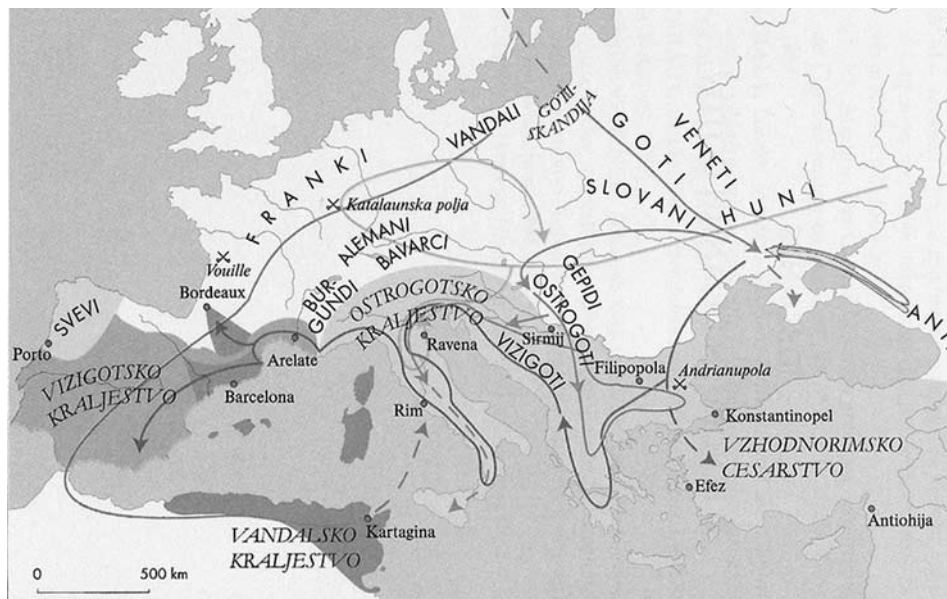
Andrej Pleterski pa je v svojem *Modelu etnogeneze Slovanov* [29] mnenja, da so bili Veneti na severu staroselci, s katerimi so se kasneje pomešali Germani, in so obstajali vse dokler jih niso »prišleki« asimilirali (domnevam, da ima v mislih slovanske priseljence): »Morda nekoliko pozneje, v drugi polovici 2. st. pr. n. št. je na srednjem in južnem Poljskem kot posledica tega preseljevanja nastala *przeworska kultura*, ki jo je mogoče pripisati Germanom. Naselili so se na ozemlju, ki so ga prej naseljevali prebivalci s pomorjansko kulturo in kulturo zvončastih grobov. Številna najdišča le-teh prenehajo, nekaj časa traja prostorsko pomešano, vendar kulturno ločeno življenje staroselcev in prišlekov. Nato sledi staroselcev izginejo, ker jih prišleki asimilirajo.« Venetom pripisuje tudi poimenovanje Vzhodno-pomorjanskih hidronimov: »Verjetna se mi zdi interpretacija J. Okulicza, po kateri je staroselce mogoče poimenovati s historičnim imenom Veneti, skupina staroevropskih vodnih imen Vzhodne Pomorjanske pa je njihova dediščina (Okulicz 1986, 25 s). Odhod dela njihovega prebivalstva proti vzhodu do Dnepra je v očitni prostorski in časovni povezavi s preseljevanjem Germanov.« Veliki obrisi severnih kultur naj bi ustrezali oceni, da je praslovansko pravzaprav venetizirano baltsko: »Prihod Venetov prvenstveno na področje baltoslovanskega prebivalstva milogradske kulture in njenega obrobja je lahko tisti strukturni vzrok, ki je imel posledice tudi v jeziku prebivalstva skupnosti nove nastale arheološke kulture. Postal je drugačen od starega in še vedno sosednjega baltoslovanskega, sedaj pač samo še baltskega. Ta groba podoba ustreza grobi oceni F. Bezlaja, da je praslovanščina venetizirana baltščina (prim.: Pleterski 1990,

57).« Ko razlaga zakaj so Germani Slovane poimenovali z venetskim imenom pravi: »Lahko si tudi razložimo, zakaj so Germani poimenovali Slovane z venetskim imenom. Najprej so pri preseljevanju naleteli na Venete, Protoslovani za njimi pa so jim bili pač "enaki", saj so jih pri prodoru proti Črnemu morju s severne strani ves čas spremljali ljudje (Sl. 2: 2, 3), ki so prav tako prišli z venetskega ozemlja.« Za konec pa severne Venete tudi deli na dve različni skupini – eno na Baltiku in drugo severno od Karpatov: »Premik dela Venetov proti vzhodu, pojasnjuje tudi rezultate analize pisanih virov, po kateri antični avtorji (Plinij, Tacit, Ptolemaj), pišejo o dveh skupinah Venetov, eni ob Baltiku in drugi severno od Karpatov nekje v Ukrajini ter Belorusiji, to dvojnost pa naj bi potrjevala tudi "Tabula Peutingeriana" z ločenim navajanjem Venetov in Venetov Sarmatov (Kolendo 1984). Ločiti je torej treba med "Veneti proprii" in "Veneti-Slovani".«

Novo smernice umeščanja poznoantičnih Venetov gredo očitno v različne smeri. Eden od nazornih primerov je prikazan na zemljevidu spodaj, kjer navzlic Jordanesovi [30], str. 24, omembi Venetov ob reki Visli (Viscla, Vistulae), v samem prevodu Jordanesove Getike (slika 4), Venete postavlja vzhodno od Slovanov, v gornji tok reke Dnjeper (razlaga termina Slovan se v knjigi očitno opira na študije A. Pleterskega [29]). Toliko o izvajanjih, ki izkazujejo današnje, trenutno prevladujoče znanstvene usmeritve.

Zgodovina razvoja venetske teorije

Kot se vidi iz poročil, je ime Veneti že zelo staro, medtem ko je pojav imena Slovani, Sloveni, v obliki Sclavenoi ipd., znan šele iz zgodnjerednjeveških virov (6. st.). Zato o

Preseljevanje ljudstev in politična podoba Evrope do prve polovice 6. stoletja. (Risba: Mateja Belak).

Slika 4. Zemljevid iz novega prevoda Jordanesove Getike [30], str. 24.

zametkih venetske teorije vemo bolj malo, iz zgodnjih virov pa iz lahkotnosti pripovedovanja razberemo morda le to, da gre za zelo staro tradicijo. Vrnimo se zdaj k prej omenjenim trem zgodnjeresrednjeveškim virom, na katere se mnogi opirajo.

Veliko težo pri nastanku venetske teorije nosita zagotovo Jordanesovi izjavi iz njegovega dela *Getica* (551 n. št.) [30], str. 114: »*introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia Venetharum natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur*« (»Med njimi je Dakija, ki jo kot venec obdajajo strme Alpe. Ob njihovi levi strani, ki je obrnjena proti severu, je od izvira Vistule po neizmernem prostoru naseljen številni rod Venetov. Njihovo ime se sicer spreminja po različnih družinah in krajih, vendar se v glavnem imenujejo Sklaveni in Anti. Sklaveni prebivajo od mesta Noviodun in jezera, imenovanega Murzijsko, tja do Danastra in na severu do Vistule.« [30], str. 31 /Bralca prosim, naj to primerja z zemljevidom iz prevoda knjige (slika 4)!?)

Jordanes pa še doda (po Rutarju [31]):

»*Post Erulorum caedem idem Ermanaricus in Venetos arma commovit; qui quamvis armis desperiti, sed numerositate pollentes, primo resistere conabantur. Sed nihil valet multitudo in bello, praesertim ubi et multitudo armata advenerit: nam hi, ut initio expositionis, vel catalogo gentium dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, id est, Veneti, Antes, Sclavi; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique desaeviunt; tamen tunc omnes Ermanarici imperiis serviere.*« (»Po poboju Herulov je Hermanarik šel z orožjem še nad Venete; to ljudstvo, čeprav kot vojska prezirano, je bilo močno v številčnosti in se mu je sprva skušalo upirati. Nič namreč ne pomaga množica v boju proti množični počaščeni vojski. Ti, prej, na začetku v poročilu ali seznamu narodov izpostavljeni, čeprav izhajajo iz ene družine, imajo zdaj tri imena, to je: Veneti, Anti in Sclavi. Čeprav zdaj, zavoljo naših grehov, besnijo povsod naokoli, so bili vendarle takrat podložni Hermanarikovemu poveljevanju.«)

Drugi pomembnejši vir je *Vitae sanctorum Columbani* (l. 615) [32], kjer **J. Bobbiensis** omenja (alpske) **Venete**, ki se imenujejo Slovani. V originalu beremo: »*termini Venetorum qui et Sclavi dicuntur.*« Malce kasneje pa še kronist **Fredegar** (7. st.) [33] za leto 631 piše o Slovanih, ki so imenovani **Vinedi** (*Sclavi coinomento Winidi*). V nadaljevanju tega odlomka uporabi avtor tudi zanimivi imenski izpeljanki *Wenedus* in *Venedorum*.

Ti trije viri so skupaj z omembo Diakonove [34] *Sclavorum provinciam*, upravičeno sprožili mnogo razmišljanj o avtohtonosti srednjeevropskih in zahodnih Slova(e)nov.

V poznejšem srednjem veku so se pogosteje pričeli pojavljati glasovi o slovanskem izvoru Nemcem sosednjih Vendov in s tem tudi teorije o slovanskem izvoru avstrijskih Vindov, Vindišarjev. Po pričanju nemškega zgodovinarja Helmolda (12. stoletje) [35], naj bi Slovani včasih bili poimenovani Vandali, zdaj pa Vendi. To mišljenje je pri nas prevzelo mnogo avtorjev, posebno od obdobja protestantizma naprej. Tako kronist Antol Vramec [36], kot tudi jezikoslovec Adam Bohorič [37] in zgodovinar Janez Vajkard Valvasor [38] (vsi 16. st.) so bili mnenja, da so Veneti, Vendi, Vindišarji in Slovenci en in isti narod.

Poglejmo nekatere konkretne primere.

Nemški kronist Adam Bremenski (?–1081) [39] omenja obsežno pokrajino Sklavanijo, poseljeno z Winuli, ki so bili včasih imenovani Vandali. Le-ta naj bi bila desetkrat večja kot Saška, še posebej, če v njo vključimo Boheme (Čehe) in Poljane, saj se med sabo ne razlikujejo ne po zunanosti in ne po jeziku.

Nemški zgodovinar Helmold Bosavski (ca. 1125- po 1177) [37] opisuje zelo obširno slovansko deželo, kjer včasih imenovane Vandale zdaj imenuje Wende ali Winule.

Albert Crantz [40] prav tako nemški zgodovinar (1448-1517) piše o Wandalih oziroma Wendih, ki so Slovani, ter da živijo kot en narod od Poljske do Dalmacije. Wendom pripisuje tudi mogočna dejanja v Franciji, Španiji ter Afriki.

Med drugim velja omeniti, da je Primož Trubar [41] leta 1551 objavil *Katekizem v windiškem jeziku*.

Antol Vramec [36] (16. st.) kaže na to, da naj bi se Veneti (Heneti) sami imenovali Sloveni (Zloueni), kar nasprotuje prej omenjenim trditvam, ko v svoji Kroniki za leto 928 piše: »Heneti, ki se Slovani imenujejo so bili tedaj pobiti na nemškem.«

928. Henetikize Zloueni imenuiu pobieni izxu ouo vreme na Niemczeh.

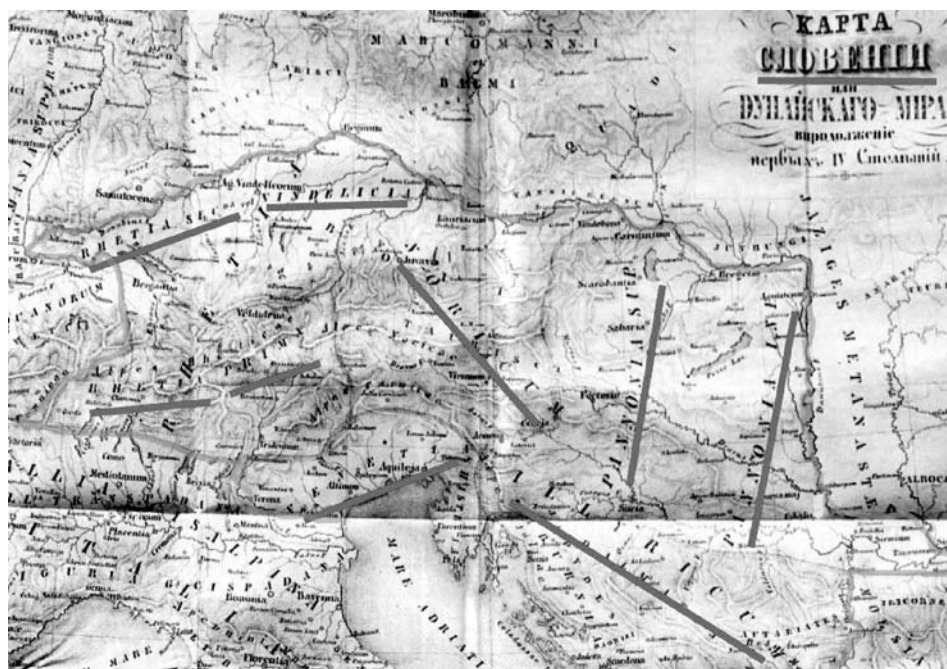
Slika 5. Izsek iz Vramčeve kronike.

Adam Bohorič (1520-1598) [37] povezuje Henete, Vene(d)te, Vinde, Vandale in Slovane v en narod, ko piše: »Vsi pa, ki so doslej pisali zgodovino in v njej preiskovali izvor in običaje ljudstev, vsi soglašajo s tem, da so Heneti, Veneti ali Venedi, Vindi, Vandali in Slovani [Slavos] isto ljudstvo ter enega in istega izvora. Zakaj če temu ljudstvu prideneš katero koli naštetih imen, boš našel, da pomeni isto. Vsi ti pridevki jim namreč pripadajo po bivališčih, ki so jih pogostoma in velikokrat menjavali, /.../ “Že če kdo preiskuje izvor in starost Slovanov [Slavorum], bo našel, da je to ljudstvo silno staro. /.../ na jugu so Slovani zasedli ves Jadranski zaliv, ki se ravno zato imenuje Venetski. /.../ Pa tudi to nemalo prispeva k priporočilu slovanskega [Slavico] jezika, da se, ne toliko zunaj kakor znotraj Nemčije, nazivi kraljestev, prvakov, starih rodbin viteškega reda, mest, rek in tudi vasi imenujejo s slovanskimi besedami.«

Janez Vajkard Valvasor (1641-1692), zemljepisec in zgodovinar piše [38]: »Vendi in Sklaveni so eno ljudstvo, Vandali in Vendi en in isti narod«. V originalu beremo: »Wenden und Sclaven seynd ein Volk, Wandalen und Wenden einerley Nation.«

Anton Tomaž Linhart (1756 - 1795), avtor knjige *Poskus zgodovine kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije* [42], je zaradi jasnosti na določenih mestih zemljevide podpisoval: »Slavi seu Vinidi« (»Slovani ali Vinidi«).

Bretonski etnolog Baltazar Hacquet (1739-1815), je v svojem delu *Slavus-Venedus-Illyricus* [43] imel Venede, Vinde in Sklavene preprosto za Slovane, ki naj bi v Evropi prvotno mejili na Italijo, oz. »beneško in tirolsko področje na zahodu /.../« nekoč poznano pod imenom Kárnija.

Slika 6. Karta Slovenije (J. I. Venelin, *Starodavni in današnji Sloven/c/i* [14], imena podčrtal R. P.)

Venetska teorija in sodobna znanost

Že prej navedeni J. I. Venelin (1802 – 1839) je v delu *Starodavni in današnji Sloven/c/i* opisoval tudi starodavna ozemlja in na njih naseljena plemena: Benetke, Kranjsko, Istro, Panonijo, Norik, Retijo, Vindelicijo, Dalmacijo, Ilirijo. Navedel je, da so bili staroselski prebivalci Slovenije Veneti (Venedi, Venti), in pokazal na sorodniško vez Vendov z Vandali. S tem je nadaljeval razmišljanja M. Lomonosova, V. Tatiščeva in J. Potočkega, čeprav ni enačil Henetov, potomcev Eneja iz Troje, z baltiškimi Vendi. Razložil je tudi sorodniške vezi Retov (Retijcev, Rezijcev) in Slovenov, katerim sta kasneje posvečala svojo pozornost I. Sreznjevski in J. Baudouin de Courtenay. [14]

Zelo pomemben strokovnjak, ki se je v znanstvenem merilu resneje ukvarjal z avtohtonostjo Slovanov, je bil češki slavist Pavel Josef Šafařík (1795-1861), katerega dela smo se v tem prispevku že dotaknili. Šafařík Venetov sicer neposredno ne analizira, se pa npr. v pismu J. Kollárju sprašuje [44]: »Kakšna je razlika med Slovenci (Vindi) in Harvati (Wasserkroaten) za Donavo? /.../ Čaplovič ločuje Wassercroate in Vinde. Če se Slovenci in Wasserkroati ločijo drug od drugega, koliko je na Ogrskem prvih in koliko drugih. Koliko je med njimi evangeličanov?« V *Časopisu českého Museum* [45] je leta 1833 objavil *Přehled nejnovější literatury illyrských Slovanův*, s podnaslovom *Literatura vindických Slovanův od r. 1820*, ki kaže na njegovo dobro poznavanje zgodovine Slovencev. Pri nas je strokovneje raziskoval izvor Slovencev Davorin Trstenjak (1817-1887). Ta je pisal o starodavnih jadranskih Venetih, ki da so vindiško-slovanske družine. Poudaril je tudi njihovo sorodnost z armoriškimi

ter baltskimi Veneti. Po njegovem naj bi bilo iz listin in krajevnih imen razvidno, da so v prazgodovinski dobi na Salzburškem prebivali Slovani [46]. Takšno razmišljanje je do neke mere podprto z že omenjeno *Helmolt's Weltgeschichte* [18], str. 269, 270, saj slednje, ko govori o Venetih, tudi namigne, da so Veneti, Wendi in Windi pravzaprav predniki Slovencev ter, da so le-ti »živel v starih rimskih provincah Pannoniji, Noriku, Raetiji in Vindeliciji.« Italijanski zgodovinar, antropolog in jezikoslovec Giuseppe Sergi (1841-1936) je med drugim razvil teorijo, da je latinščina nastala z zlitjem praslovanščine in jezika neindoevropskih staroselcev na tleh Italije [47]. To pa se je skladalo z imenoslovnimi raziskavami Henrika Tume (1858-1935), ki je ugotavljal prisotnost slovenskih imen globoko v Alpah, vse do Švice [48], in pa Davorina Žunkoviča (1858-1940) [49], ki je kljub težkemu času posvetil precej časa in dobro raziskal nekatere napise in zgodovino.

Zatem, ko je 2. svetovna vojna na tem področju prinesla zatišje, so se sredi 80-ih let dvajsetega stoletja pojavili nekateri močnejši glasovi, ki so, lahko rečemo, dali venetski teoriji dokončno ime. Ekonomist Jožko Šavli (1943) [50] in teolog Ivan Tomažič (1919) [51] sta v reviji *Glas Korotana* pričela izdajati študije o Venetih kot o prednikih Slovencev. Glavna tema dokazovanja teh avtorjev, da so Slovenci zahodni Slovani, potomci predrimskega ljudstva Venetov, je delno slonela tudi na dognanjih nekaterih drugih strokovnjakov (npr. Erich Röth, T Lehr-Splawinski, Giacomo Devoto, Hans Krahe, idr.) in je bila predstavljena multidisciplinarno s pomočjo raznih znanstvenih področij. Tomažiču in Šavliju se je s svojim branjem in interpretiranjem venetskih in etruščanskih napisov s pomočjo slovanskih jezikov - predvsem slovenščine - pridružil še slavist in akademik Matej Bor (1913-1993). Leta 1988 je na Dunaju izšel nemški izvod knjige »*Veneti, naši davni predniki*«, leto zatem je sledila še slovenska izdaja. Po izidu omenjene knjige se je zganilo tudi slovensko uradno zgodovinopisje, ko je v reviji *Arheo* [52] odločno zavrnilo navedbe v tej knjigi; z dognanji Mateja Bora se niso strinjali tudi nekateri jezikoslovci. Z zavrnitvijo v mnogih znanstvenih krogih [53] pa se razvoj teze o venetskem izvoru Slovencev ni končal. Polemika dveh videnj izvora Slovencev se je namreč v Sloveniji nadaljevala (nekaj časa predvsem v javnih občilih), pri čemer je vsaka od omenjenih strani ostro zastopala svoje stališče. Z arheološkega stališča se je med drugim skušalo prikazati, da je pripisovanje lužiške kulture Venetom preseženo. Arheolog Peter Turk je tako v odzivu na Tomažičevo pisanje zapisal tudi naslednje [54]: »*Tezo o genezi kulture žarnih grobišč v lužiški kulturi so Venetoslovenci povzeli po nekaterih starejših poljskih avtorjih in po mnenju, ki je bilo še nekako pred petdesetimi leti v Srednji Evropi dejansko prevladujoče. /.../ Danes tega mnenja ne podpira nihče več niti med germanskimi niti med slovanskimi arheologi.*« Ob tem se lahko upravičeno vprašamo, kolikšne popravke bo arheologija v dognanja vnesla čez novih 50 let!

Po smrti Mateja Bora se je taboru avtohtonistov, aktivneje, s pisanjem, ki se je navozovalo na teorijo paleolitske kontinuitete, pridružil Lucijan Vuga (1939-2006), ki je s svojim opusom [55-57] v razpravo vnesel zelo raziskovalen pristop. Hkrati je pričela delovati tudi skupina strokovnjakov, ki pod okriljem projekta »Teorije paleolitske kontinuitete« podpirajo idejo o avtohtonosti večine srednjeevropskih jezikovnih skupin, o kateri bomo kasneje še spregovorili. S podobnim razmišljanjem so se in se še ukvarjajo mnogi drugi posamezni strokovnjaki. Nekaj primerov:

Francoski jezikoslovec André Martinet v svojem delu *Des steppes aux oceans – L'indo-européen et les »Indo-Europeens«* ugotavlja [58]: »Primer Venetov ponazarja možnost, da se isti narod iz tretjega in drugega tisočletja pr. n. št. kasneje pojavi v treh različnih delih podceline, v jezikovnih oblikah, ki jih razvrščamo v različne veje indo-evropejščine.«

Florin Curta, medievalist in arheolog, v svoji knjigi *The Making of the Slavs* [59] podaja kritične ugotovitve, ki bi lahko bile nov standard za nadaljnje raziskave Slovanov. V svojem delu med drugim tudi kritično obdela koncept migracije v zgodnjem srednjem veku. Citirati pa velja predvsem naslednje odlomke:

Str. 6: »*Our present day knowledge of the origin of the Slavs is, to a large extent, a legacy of the 19th century. A scholarly endeavor inextricably linked with forging national identities /.../«* (»Naše sedanje poznavanje izvora Slovanov je v veliki meri zapuščina 19. stoletja. Prizadevanje učenjakov /je/ zapleteno povezano s ponarejevanjem narodnih identitet /.../.«)

Str. 3: »*Instead of a great flood of Slavs coming out of the Pripet marshes, I envisage a form of group identity which could arguably be called ethnicity and emerged in response to Justinian's implementation of a building project on the Danube frontier and in the Balkans. The Slavs, in other words, did not come from the north, but became Slavs only in contact with the Roman frontier.«* (»Namesto velike poplave Slovanov, prihajajočih iz Pripjatskih močvar, si predstavljam obliko skupinske identitete, ki je ne moremo nesporno imenovati etnija, in se je pojavila v odgovor na Justinijanovo izvršbo gradbenega projekta na meji z Donavo in na Balkanu. Z drugimi besedami, Slovani niso prišli iz severa, ampak so Slovani postali šele ob stiku z Rimsko mejo.«)

Ne dvomi pa tudi v del Jordanesovega poročila, ko (vsaj za baltske Venete) pravi, str. 13: »*Archeological research has already provided an enormous amount of evidence in support of the idea that the Venethi were Slavs.«* (»Arheološke raziskave so prisrkele že velikansko količino dokazov v podkrepitev ideje, da so Venethi bili Slovani.«)

Tudi arheolog Colin Renfrew, kot ga navaja Vuga [4], ugotavlja, da arheologija ne ponuja nobenih dokazov o kulturnih in jezikovnih spremembah v Evropi. Meni, da so bili Indoevropejci le prvi poljedelci na evropski celine ter da je indoevropeizacija le vidik neolitske revolucije, ko je kmetovalsko-živinorejsko gospodarstvo pospešeno nadomestilo lov in nabiralništvo.

Pri utemeljevanju avtohtonosti Slovencev pa so bili v zadnjem času dejavni tudi drugi, med drugim nekateri zamejski Slovenci in tujci [60,61], ki so s svojimi prispevki odločilno pripomogli k izvedbi mnogih izmed prej naštetih projektov, pričeli pa so tudi z vse pomembnejšimi spletnimi predstavitvami venetske teorije [62]. Prav tako velja omeniti prizadevanja projekta Korenine slovenskega naroda [63], ki skuša z znanstvenim pristopom raziskovati to področje, organizira pa tudi vsakoletne mednarodne konference in prispevke objavlja v letno izdanih Zbornikih [64-68]. Nekateri predstavniki tega projekta so Anton Perdih, Jože Rant, Vinko Vodopivec [69,70] in Jože Škulj. Pri tem velja poudariti prizadevanja slednjega, da bi se umestilo sodobne genetske raziskave (le-te v veliki meri pričajo v prid avtohtonosti evropskega prebivalstva) med ostale zgodovinske

raziskave [71,72]. Precej aktivnosti pri dokazovanju avtohtonosti Slovencev, s poudarkom na srednjeveški tvorbi Karantaniji, so v zadnjem času prikazali tudi v društvu Hervardi [73], medtem ko se projektna skupina Veneti.info [74] ukvarja predvsem s staroveško in zgodnje-srednjeveško zgodovino.

Venetska teorija ima torej precejšnje zgodovinsko zaledje, medtem ko skušajo pristaši kasnejše priselitve dokazati, da so se številni zgoraj omenjeni avtorji in strokovnjaki v preteklosti pač nerodno izražali ali celo motili.

Teorija paleolitske kontinuitete (TPK, PCT)

Tezo o avtohtonosti srednjeevropskih jezikovnih skupin je konec 80-ih prevzel tudi upokojeni profesor univerze v Utrechtu, profesor Mario Alinei, ustanovitelj in direktor revije *Quaderni di semantica*, predsednik projekta *Atlas Linguarum Europae* pod pokroviteljstvom UNESCO, predsednik *Société Internationale de Geolinguistique et de Dialectologie* in pisec številnih strokovnih del.

Alinei kot utemeljitelj t. im. Teorije paleolitske kontinuitete (TPK) zagovarja tezo, da se selitev narodov v Evropi ni mogla zgoditi tako pozno (v 6. st.), pač pa naj bi bili jezikovno narodnostnim fenomenom v Evropi priče delno že od paleolitika. V svojem delu *Origini delle lingue d'Europa* [75] se ukvarja tudi s Slovani, za katere meni, da od davnine žive na območju jugovzhodne Evrope, in še več, da so se celo z območja jugovzhodne Evrope širili proti severu in severovzhodu. Že na spletni strani TPK Alinei pod podnaslovom *The main lines of the PCT historical reconstruction* (Glavne smernice zgodovinske rekonstrukcije TPK), zapiše tole [76]: »*The totally absurd thesis of the so called 'late arrival' of the Slavs in Europe must be replaced by the scenario of Slavic continuity from Paleolithic, and the demographic growth and geographic expansion of the Slavs can be explained, much more realistically, by the extraordinary success, continuity and stability of the Neolithic cultures of South-Eastern Europe (the only ones in Europe that caused the formation of tells).*«

V svojem glavnem delu, o Slovanih piše (po Vugi [4]): »*Začeti moram s tem, da pospravim z eno najbolj absurdnih posledic tradicionalne kronologije: 'prihod', in to celo v zgodovinskem obdobju, Slovanov na neizmerno področje, kakršnega danes naseljujejo /.../ edini logični sklep je, da je južna veja Slovanov najstarejša in iz nje sta se razvili, na različne načine in morda v različnih časih, zahodna in vzhodna veja Slovanov /.../ Danes le še manjšina strokovnjakov podpira teorijo o poznem preseljevanju Slovanov /.../ saj nobena od različic poznega preseljevanja ne odgovarja na vprašanje: kaj je omogočilo Slovanom, da so iz svojih bronastodobnih ognjišč postali dominantno ljudstvo v Evropi /.../ jugozahodni del Slovanov je od vselej mejil na Italide v Dalmaciji, na prostoru vzhodnih Alp in v Padski nižini /.../ domnevno "slovansko preseljevanje" je polno nasprotij /.../ prve metalurške kulture na Balkanu so slovanske /.../ Prisotnost Slovanov na območju, ki je zelo blizu sedanjemu, obstaja od neolitika (in potemtakem še od prej) /.../ Slovani so (prvi, skupaj z Grki in drugimi balkanskimi ljudstvi) razvili poljedelstvo ... poljedelsko mešano ekonomijo, tipično evropsko, ki kasneje omogoči rojstvo grškega, etruščanskega in latinskega urbanizma /.../ Germani so prevzeli poljedelstvo od Slovanov /.../«*

Očitkom, da slovanski narodi niso mogli biti prisotni na območju Balkana in Srednje Evrope, ker v svojih jezikih ni zaslediti dovolj vplivov latinščine, Alinei posredno odgovarja s kritiko tradicionalne predstave o konstantnih jezikoslovnih spremembah [77]: »*First of all, it should be pointed out even before we proceed to an analysis, that the fact that languages may change at various times and in various ways, as even the traditional theory has to admit, shows that change is a variable, and not an invariant of language. An invariable law would have to operate in fact in times, if not ways, that are constant.*« (»Najprej, še preden nadaljujemo z analizo, bi moral opozoriti, da dejstvo, da se lahko jeziki v različnih obdobjih in na različne načine spreminjajo, kot to mora priznati tudi tradicionalna teorija, kaže, da je sprememba nestalna in ni konstanta jezika. Zakon nespremenljivosti bi dejansko moral delovati v obdobjih, če ne v načinih, ki so konstantni.«)

In še [78]: »*.../ language changes in two distinct ways: lexically and grammatically. Neither has anything to do with organic change. Lexical change is culture-dependent, and it occurs without changing its grammar. It is the only change we always experience during our life. Grammatical change is history-dependent, in the sense that it occurs only in times of social upheaval (the ultimate causes of which can be multiple: climatic, economic, social, political, as well as technological, cognitive, cultural etc.), as a form of hybridization, and thus as a psycholinguistic adjustment to a differing linguistic model.*« (»*.../ jezik se spreminja na dva različna načina: leksično /besede/ in gramatično /slovnična struktura/. Nič od tega nima opravka z organsko spremembo. Leksična sprememba je odvisna od kulture; pojavlja se brez spreminjanja gramatike. To je edina sprememba, ki jo v našem življenju vselej doživljamo. Gramatična sprememba je odvisna od zgodovine, v smislu, da se pojavlja samo v času socialnega preobrata (skrajnih razlogov je lahko več: klimatski, ekonomski, socialni, politični, kot tudi tehnološki, poznavalni, kulturni, itn.), v obliki hibridizacije /križanja/, in s tem kot psiholingvistična prilagoditev razlikovalnega jezikovnega modela.*«)

Alineijeve trditve so sicer bile v mednarodni strokovni javnosti deležne nekaterih zavračanj, a tudi odobravanj (kar je precej običajno). Njegovi skupini se je pridružilo še nekaj drugih strokovnjakov, in sicer predzgodovinarja Marcel Otte in Alexander Häusler, zgodovinar Paolo Galloni, jezikoslovci Franco Cavazza, Xaverio Ballester, Francesco Benozzo, Franco Cavazza, Michel Contini, Gabriele Costa, Jean Le Du, antropolog Henry Harpending, idr. Zagovorniki TPK se zgledujejo se po predhodnih strokovnjakih, kot so Herbert Kuhn, Ernst Meyer, Thomas Bürrow, P. Bosch-Gimpera, Vladimir I. Georgiev, Marcello Durante, Cicerone Poghirc, Homer L. Thomas, ... [79-82].

Morda bi ob tem veljalo omeniti izjavo jezikoslovca Xaveria Ballestra [4, 83]: »*Alineiu bo pripadala zasluga, da je bil prvi v najnovejšem času (prav pri tem ne gre pozabiti, kar odkrito priznava tudi Alinei, vsaj na daljnega predhodnika Herberta Kühna in njegovo delo "Herkunft und Heimat der Indogermanen", 1932), ki je razvil dragoceno in pogumno teorijo paleolitskega izvora tudi za indoevropske jezike.*«

V razmislek

Andrej Hozjan, docent na novoustanovljeni Filozofski fakulteti v Mariboru, je na 33. zborovanju društev zgodovinarjev Slovenije predstavil referat z naslovom "Slovenske

aktualizacije mitskega in stereotipnega v zgodovinopisju na svetovnem spletu. Primeri nepolitičnih društev v RS". V zaključku zanimivo ugotavlja: »*Sleherni od ljudi »v stroki« si bo ob prebiranju tukaj opisanih spletnih strani morda zastavil eno ali več vprašanj, morda celo zelo neprijetnih, o sami smiselnosti in obstoju stroke kot take«.* ... Cinično nadaljuje: »*Morda pa smo vsi skupaj v bolj ali manj grozljivi zablodi, ki se ji ne reče več »stroka«, temveč drugače – kolegice in kolegi, kaj pa, če smo skupinsko zgrešili poklic in nam – nevede! – bije zadnja ura?»* [84]

Ali se zares stroki preveč očita zavajanje?

Dober odgovor na to vprašanje nam je ponudil francoski filozof Ernest Renan [85]: »*Talent zgodovinarja je v tem, da ustvari resnično celoto iz detajlov, ki so samo delno resnični.*« Pisatelj John Ernst Steinbeck [86] pa je razmišljujoče spodbudil takole: »*Zmožnost, da lahko misliš danes drugače kot si misliš včeraj, je tisto, po čemer se razlikuje pametni od zabitega.*« Ko razmišljamo o zmotljivosti stroke, ne moremo, da se nebi obregnili še ob izjavo, ki jo je napisal pisatelj Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde [87]: »*Nezadovoljstvo je prvi korak k napredku človeka ali naroda.*«

Morda je še najbolje na stvari gledati nekoliko z razdalje, kot je to storil Milan Orožen Adamič v svojem delu "Slovenija na pragu 21. stoletja" [88]:

»/.../ Če pa upoštevamo dejstvo, da smo Slovenci še ne dolgo tega sklenjeno poseljevali velik del Koroške in še nekaterih drugih Alpskih območij, lahko trdimo, da smo vendarle večinoma alpsko ljudstvo. Navsezadnje prav o našem izvoru poteka, pogosto zelo ostra razprava na eni strani med zagovorniki o stalni in kasnejši – sekundarni naselitvi. **Venetologi** se srčno zavzemajo in zavzeto dokazujejo z avtohtonistično teorijo nepretrgane slovenske ali vendske poselitve tega dela Evrope. Druga naselitvena teorija pa govori o poseljevanju naših krajev s Slovani – Slovenci ob prehodu iz rimske dobe v zgodnji srednji vek. Oboji precej složno ugotavljajo, da je Slovenija – dežela na prepihu, /.../. zato je v zgodovini in tako je tudi še danes, prihajalo do prepletanja različnih, narodov in kultur. /.../ Naj bo že kakor koli, skozi plast stoletij se je ohranila naš jezik in s tem tudi Slovenci kot narod, ki se s tem z najbolj jasno razpoznavno loči od sosednjih ljudstev. Morda je k ohranitvi naše samobitnosti odločilno prispevala prav izjemna prepletenost naravnogeografskih značilnosti, obrobnost velikih makroregij, regij in obenem vedno sorazmerna oddaljenost od centrov moči ter velikih in dobro organiziranih držav.« (podčrtal R. P.).

Sklep

Staroselsko (avtohtonistično) in priselitveno (alohtonistično) razmišljanje kljub vsemu imata nekaj skupnih točk (več o tem kdaj drugič), razlika pa je bistvena predvsem v enem pogledu: medtem, ko zagovorniki priseljevanja vidijo jedro Slovencev in Slovanov v množici priseljencev iz 6. stoletja, ki se pomeša z manjšino avtohtonega prebivalstva, pa zagovorniki staroselskega porekla naših prednikov vidijo manjšino priseljencev, ki se v 6. stoletju pridružijo večinskemu staroselskemu prebivalstvu. Zgodovinska stroka je zaenkrat še daleč od tega, da bi lahko argumentirano zavrnila avtohtonost, še bolj omejena pa je pri dokazovanju zgodnje-srednjeveške **množične** priselitve. Hkrati je jasno, da ne more biti

govora o neki *tradicionalni* ideji o priseljevanju, pač pa o *tradicionalni* ideji o avtohtonosti Slovenov in s tem Slovencev.

Na koncu želim pregled skleniti z razmišljanjem.

Znanstveni poklici niso lahki. Večina znanstvenikov se je do svojega poklica dokopala z veliko prizadevnega dela. Zato nikakor ni umestno v prvi vrsti napadati strokovnjaka in njegovega truda, pač pa naj bi kritika zajela predvsem njegove zaključke. V tem sta, kljub pojavu nekaterih polemičnih kratkih stikov, v veliki meri uspešno začrtali nove smernice tako *venetska teorija*, kot tudi pozneje *teorija paleolitske kontinuitete*. Morda je zdaj čas za iskanje novih skupnih točk, tudi v okviru projekta *Korenine slovenskega naroda!*

Literatura

1. *Encyclopædia Britannica Online*: Slovenia, the Alpine Slavs. <http://www.britannica.com/eb/article-42908/Slovenia>, 1. 7. 2007; *Wikipedia*: Slavic people. http://en.wikipedia.org/wiki/Slavic_peoples & <http://sl.wikipedia.org/wiki/Slovani>, 1. 7. 2007
2. S Bunc, *Slovar tujk*, Založba Obzorja, Maribor, 1963
3. *Etymology online*: Autochthonous. http://www.etymonline.com/index.php?search=autocht*&searchmode=none 29. 9. 2006
4. L Vuga, Sodobna teorija kontinuitete, *Zbornik prve mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva / Proceedings of the First International Topical Conference The Veneti within the Ethnogenesis of the Central-European Population*, Jutro, Ljubljana 2002, 24-34, ISBN 961-6433-06-7 http://www.korenine.si/zborniki/zbornik01/htm/vuga_kontinuitete.htm, 3. 12. 2006
5. E S Piccolomini, *De Europa*, Opera Omnia, 1458, str. 387-471
6. *Volksploets*, založba Ploets, Freiburg/Würzburg 1983, v: I Tomažič, *Z Veneti v novi čas*, Editiones Veneti, Ljubljana 1990, str. 20
7. A Philippson, *Europa*, Bibliographisches Institut, Leipzig und Wien 1906, str. 82
8. J Kos, *Pregled slovenskega slovstva*, DZS, Ljubljana 1992, str. 8
9. "Slav" *Encyclopaedia Britannica* 2006 Ultimate Reference Suite DVD. Britannica CD 2.0, geslo Slav. 9. Dec. 2007
10. *Повесть временных лет*, Im Werden Verlag, Москва Augsburg 2003
11. P Tulajev, Veneti: Predniki Slovanov. V: I Tomažič (ur.), *V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000*, Editiones Veneti, Ljubljana 2000, 66-68, ISBN 961-90840-6-3
12. Attila in slovenska kraljica, *Ljubljanski zvon*, 1. avgust 1889, str. 29, http://www.dlib.si/documents/starejsi_clanki/ljubljanski_zvon/pdf/279305.pdf, 3. 2. 2007.
13. J S Roucek (ed.), *Slavonic Encyclopaedia*, University of Bridgeport, New York, 1949, geslo *Autochtonism of the Slavs*
14. J Venelin, *Starodavni in današnji Slovenci*. v: P Tulajev, *Vrnitev Jurija Venelina*, <http://www.revijasrp.si/knrevsrp/revsrp61/pavtu61/vrnit61.htm>, 6. 7. 2006
15. *Ottova encyklopedie* obenyřch vědomostí na CD-ROM - díl XXIV
16. P J Šafařik, *Slovanské starožitnosti*, Praha 1837 + 1865
17. P J Šafařik, Ideje o starodavnosti Slovanov v Evropi. V: J Vinkler, *Pavel Josef Šafařik, Slovanský národopis a slovinská kultura* (rigorozní práce), Praha 2001, 344-346.
18. *Helmolt's Weltgeschichte*, 5. zvezek, Bibliographisches Institut, Leipzig und Wien 1900 (1899-1907).
19. J L Parrot, *Versuch einer Entwicklung der Sprache, Abstammung, Geschichte, Mythologie und bürgerlichen Verhältnisse der Liwen, Letten und Esten*, 1828
20. P J Šafařik Janu Kolláru, 11. september 1828. Dopisy Pavla Josefa Šafařika Janu Kollárovi, *Časopis*

- českého Musea* 49, 144, v: J Vinkler, *Posnemovalci, zavezniki in tekmeci*, založba Annales, Koper 2006, str. 169, 170.
21. *The Catholic Encyclopedia*, Volume XIV, 1912, Leopold. Lénard, <http://www.newadvent.org/cathen/14042a.htm>, 14. 10. 2006
 22. J Kopitar, Die Slaven im Thale Resia, *Vaterländische Blätter*, **1816**, 9(31), 176-180, <http://147.162.119.1:8081/resianica/deu/miklkopi.do> 10. 4. 2006
 23. M Bor, J Šavli, I Tomažič, *Veneti - naši davni predniki* (Unsere Vorfahren – die Veneter; Veneti – first builders of the European community), Editiones Veneti, Vienna: German Ed. 1988, Slovenian Ed. 1989, Italian Ed. 1991, English Ed. 1996, Russian Ed. Part 1 2002; Uvod/Introduction
 24. Veneti, *Sova*, CZ, Ljubljana 1982.
 25. Veneti, *Wikipedija*, <http://sl.wikipedia.org/wiki/Veneti>, 20. 12. 2006
 26. Baltski Veneti, *Wikipedija*, http://sl.wikipedia.org/wiki/Baltski_Veneti, 20. 12. 2006
 27. Veneti, *Sova*, MK, Ljubljana 2006
 28. G Devoto, *Dizionario etimologico*, Felice Le Monier Ed., Firenze, 1968
 29. A Pleterski, Model etnogeneze Slovanov na osnovi nekaterih novejših raziskav, *Zgodovinski časopis*, **1995**, 49, 537-556; nemško: Modell der Ethnogenese der Slawen auf der Grundlage einiger neuerer Forschungen. <http://www.zrc-sazu.si/iza/Wien/Protoslovani.html>, 23. 8. 2006
 30. Jordanes, *O izvoru in dejanjih Gotov*, prevod Ž Šmit, založba ZRC, Ljubljana 2006
 31. Jordanes, *De origine actibusque Getarum* (Getica), Roma 1986, str 43 (XXIII poglavje), v: S Rutar, Kako važnost ima "Jordanis" za slovensko zgodovino, *Letopis Matice slovenske*, Ljubljana 1880, str. 86
 32. J Bobbiensis, *Ionaе Vitae Sanctorum Columbani*, Vedastis, Iohannis; Bruno Krusch, Hannoverae, Lipsiae, Impensis Bibliopolii Hahniani, 1905
 33. Fredegar Scholasticus, *Historia Francorum*, I, 48. <http://students.gf.nsu.ru/medieval/latin/chron-f.html>, 13. 11. 2006
 34. P Diaconus /P Diakon/, *Historia Langobardum*, lib. IV, cap. 7. <http://www.intratext.com/IXT/LAT0338/9Q.HTM>, 5. 1. 2007
 35. Helmoldi presbyteri Bozoviensis, *Chronica Sclavorum et Venedorum*, 1171, str. 2, 14
 36. A Vramec, *Kronika*, Ljubljana 1578
 37. A Bohorič, *Arcticae horulae succisivae*, Vitenberg, 1584, Založba Obzorja Maribor, 1987
 38. J V Valvasor, *Slava Vojvodine Kranjske/Die Ehre des Herzogthums Crain*, Nürnberg 1689.
 39. A Bremensis, *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum* (et Scholast), 11. stoletje, II, 18
 40. A Crantzius, *Vandalia*, lat. Hamburg 1519
 41. P Trubar, *Catechismus in der Windischenn Sprach*, Ulrich Morhardt, Tubingen 1551
 42. A T Linhart, *Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Österreichs*, založba, kraj 1791
 43. B Hacquet, *Abbildung und Beschreibung der Südwest und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven Im Industrie-Comptoir*, Leipzig 1801. NUK-U 466608; NUK 464777
 44. P J Šafařík Janu Kolláru, 2. februar 1823. Dopisy Pavla Josefa Šafaříka Janu Kollárovi, *Časopis českého Musea* 47, 385, 386, v: J Vinkler, *Posnemovalci, zavezniki in tekmeci*, založba Annales, Koper 2006, str. 184
 45. P J Šafařík, Přehled nejnovější literatury illyrských Slovanův, *Časopis českého Museum* **1833**, 7, 164–181
 46. D Trstenjak, Raziskavanja na polji staroslovanske zgodovine, *Letopis matice slovenske*, Ljubljana 1869; <http://freewebs.com/raziskovalec/trstenjak.htm>
 47. G Sergi, *Le prime e le piu antiche civiltà*, Bocca, Torino 1926
 48. H Tuma, *Imenoslovje Julijskih Alp* (ponatis izdaje iz leta 1929), Založba Tuma, Ljubljana 2000, ISBN 961-6245-55-4, ISBN 961-6245-56-2
 49. D M Žunkovič, L Verbovšek, *V senci zgodovine (In the shadow of history)*, Jutro, Ljubljana 1998

50. J Šavli, Karantanski klobuk najpristnejši slovenski simbol, *Glas Korotana*, **1981**, 7, 7-37
51. I Tomažič, Sklad za pospeševanje raziskovanja in uveljavitve slovenske zgodovine, *Glas Korotana*, **1981**, 7, 1-6
52. *Arheo* **1990**, 10, ISSN 0351-5958
53. P Štih, Avtohtonistične in podobne teorije pri Slovencih in na Slovenskem, *Karantaniën – Ostarrichi: 1001 Mythos*. Ur. Andreas Moritsch. Klagenfurt/Celovec, Ljubljana/Wien, 1997, 47-49
54. P Turk, *Deset Tomažičevih zapovedi ali »novi slovenski brevir«*. <http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/publikacije/znanost/mzt/raziskovalec/1998-2/Clanek22.htm>, 3. 3. 2007
55. L Vuga, *Davnina govori*, Jutro, Ljubljana 2003
56. L Vuga, *Megalitski jeziki*, Jutro, Ljubljana 2004
57. L Vuga, *Veneti v Troji*, Jutro, Ljubljana 2006, ISBN 961-6433-64-4
58. A Martinet, *Des steppes aux oceans – L'indo-européen et les "Indo-Europeens"*, Payot, Pariz, 1986
59. F Curta, *The Making of the Slavs, History and Archaeology of the Lower Danube Region c. 500 – 700*, Cambridge University Press, Cambridge 2001
60. *V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000*, I Tomažič (ur.), Editiones Veneti, Ljubljana 2000, ISBN 961-90840-6-3
61. P Tulajev, *Veneti: predniki Slovanov*, Белые альвы, Moskva 2000 (ISBN 86-7540-037-3)
62. - G L Gorsha, *Veneti*. <http://www.angelfire.com/country/veneti>, 9. 7. 2006
- B Ježovnik, *Carantha*. <http://www.carantha.net>, 9. 7. 2006
- B Prah, *Evropa Veneta*. <http://www.prah.net/europaveneta>, 9. 7. 2006
- J Gerden, *Veneti-Wends-Windische – Slovenia*. <http://forums.delphiforums.com/VENETI>, 9. 7. 2006
- I Pirnovar, *Evropa v antiki in poprej*. <http://sloveneti.tripod.com>, 9. 7. 2006
- Sloveniana, *The Origin of Slovenians: Veneti*. http://www.thezaurus.com/sloveniana/veneti_ancestors.htm, 9. 7. 2006
- Slovenian History, *Concise History of Early Slovenians*. <http://www.geocities.com/ausslokon/prevodrazstavanaptuju.htm>, 9. 7. 2006 ipd.
63. *Korenine slovenskega naroda*. <http://www.korenine.si>, 9. 4. 2007
64. *Zbornik prve mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva / Proceedings of the First International Topical Conference The Veneti within the Ethnogenesis of the Central-European Population*, Jutro, Ljubljana 2002, ISBN 961-6433-06-7
65. *Zbornik posveta Praprebivalstvo na tleh Srednje Evrope / Proceedings of the Conference Ancient settlers of Central Europe*, Jutro, Ljubljana 2003, ISBN 961-6433-22-9
66. *Zbornik mednarodnega posveta Sledovi evropske preteklosti / Proceedings of the International Workshop Traces of the European Past*, Jutro, Ljubljana 2004, ISBN 961-6433-34-2
67. *Zbornik tretje mednarodne konference Staroselci v Evropi / Proceedings of the Third International Topical Conference Ancient Settlers of Europe*, Jutro, Ljubljana 2005, ISBN 961-6433-51-2
68. *Zbornik četrte mednarodne konference v Evropski Staroselci / Proceedings of the Fourth International Topical Conference Ancient Inhabitants of Europe*, Jutro, Ljubljana 2006, ISBN 13 978-961-6433-75-4
69. V Vodopivec, *Korenine zahodnih in južnih Slovanov, Zbornik mednarodnega posveta Sledovi evropske preteklosti / Proceedings of the International Workshop Traces of the European Past*, Jutro Ljubljana 2004, 208-223, ISBN 961-6433-34-2
70. V Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar, Zbornik četrte mednarodne konference v Evropski Staroselci / Proceedings of the Fourth International Topical Conference Ancient Inhabitants of Europe*, Jutro, Ljubljana 2006, 118-144, ISBN 13 978-961-6433-75-4
71. J Škulj, *Genetske raziskave in njihov pomen za preučevanje Venetov, Zbornik posveta Praprebivalstvo na tleh Srednje Evrope / Proceedings of the Conference Ancient settlers of Central Europe*, Jutro, Ljubljana 2003, 31-39, ISBN 961-6433-22-9 <http://www.korenine.si/zborniki/zbornik02/skulj02.htm>, 5. 4. 2007

72. J Škulj, Etruscans, Veneti and Slovenians - a genetic perspective, *Zbornik tretje mednarodne konference Staroselci v Evropi / Proceedings of the Third International Topical Conference Ancient Settlers of Europe*, Jutro, Ljubljana 2005, 20-30, ISBN 961-6433-51-2
73. *Hervardi*. <http://www.hervardi.com/zgodovina.php>, 5. 10. 2006
74. *Veneti.info*, Staroveška evropska zgodovina, informacijsko stičišče raziskav o Venetih. <http://www.veneti.info>, 1. 5. 2006
75. M Alinei, *Origini delle lingue d'Europa*, Vol. I, II, il Mulino, Bologna 1996, 2000, ISBN 88-15-05513-4
76. M Alinei, Interdisciplinary and linguistic evidence for Palaeolithic continuity of Indo-European, Uralic and Altaic populations in Eurasia, with an excursus on Slavic ethnogenesis. <http://www.continuitas.com/intro.html>, 6. 11. 2006
77. M Alinei, *Conservation and change in language*, 2004. http://www.continuitas.com/conservation_change.pdf, 5. 2. 2006
78. M Alinei, Darwinism, traditional linguistics and the new Palaeolithic Continuity Theory of Language Evolution, v: N Gontier, J P van Bendegem, D Aerts, (Eds.), *Evolutionary Epistemology, Language and Culture. A non-adaptationist, systems theoretical approach*, Springer, Berlin, Heidelberg, New York 2006. <http://www.continuitas.com/darwinism.pdf>, 5. 2. 2006
79. M Alinei, Language, History and Cultural Anthropology, *Quaderni di semantica*, leto, zvezek, strani od-do
80. X Ballester, Del Origen del Habla al Origen de las Lenguas, *Las Primeras Palabras de la Humanidad*, Ediciones Tilde, Valencia 2002, ISBN 9-788495-314208
81. F Cavazza, "Lezioni di Indoeuropeistica" con particolare riguardo alle lingue classiche (sanscrito, greco, latino, gotico), I, II, Edizioni ETS, Pisa 2001, 2003/2004; ISBN 88-467-0254-9, ISBN: 88-467-0746-X
82. F Cavazza, "Questioni di ortoepia e di ortografia latina": un caso di neutralizzazione fonematica del latino, Edizioni ETS, Pisa 1999, ISBN 88-467-0220-4
83. X Ballester, Alinei ovvero: Indoeuropei, gente normale. Perché no?, *Rivista italiana di dialettologia*, **1999**, 23, 311-318, http://www.continuitas.com/ballester_gente_normale.pdf, 19. 10 2006
84. *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino, zbornik 33. zborovanja ZZDS*, Zbirka zgodovinskega časopisa - 32, Ljubljana 2006, str. 137, ISBN-10 961-91431-6-7, ISBN-13 978-961-91431-6-2
85. E Renan, <http://sl.wikiquote.org/wiki/Zgodovina>, 31. 6. 2006
86. J E Steinbeck, <http://www.en-klik.com/misli.html>, 31. 6. 2006
87. O F F W Wilde, http://misli.najportal.com/onecategory.php?collectz_cat=1372, 31. 6. 2006
88. M O Adamič, Slovenija na pragu 21. stoletja. *Stoletna pratika enaindvajsetega stoletja*, Prešernova družba, Ljubljana 2001

Povzetek

V sodobnem informacijskem obdobju smo celo na znanstvenem področju zatrpani z ogromno količino podatkov vprašljive kakovosti. Dostikrat naletimo na zavajajoče prikaze in sklepe, ki so pogosto plod predsodkov, karierizma in preživelih ideologij. Obstaja splošno uveljavljeno mnenje, da so se Slovani množično preseljevali še v zgodnjem Srednjem veku. Prikazan bo del problematike nasprotne, staroselske **venetske teorije**, kar se utemeljuje s precejšnjim nepoznavanjem tega področja tako v laični, kot deloma tudi v strokovni javnosti. Cilj tega referata je tudi prikaz navzkrižja teh dveh, na videz zelo nasprotujočih idej.